

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. balandžio 14 d.

Nr. 73 (15)

Saturday supplement April 14, 2001

No. 73 (15)

Leonardas Andriekus

PRISIKĖLIMAS

Ši metų pasivelino pražysti karklai,
Sudilt mirties vaizdai,
O Tu, iš savo kapo atsikėlęs,
Šauki vardais
Vėles nuo senkapių,
Dvasias nuo žvyrduobių
Į pergalės procesiją —
O Tu, saulėtekių liepsnom sušvites,
Ir mus kvieti
Žygiuoti su verby šakelėmis.

Maldauju, nepamiršk nė mano vardo
Tarp daugelio gyvų ir negyvų vardų,
Kai, senkapiuos atkėlus vėjui
Aptrešusius vartus,
Išleisi baudžiamos pavasarių
Su nuplaktųjų žaidzdomis;
Išvesi mano protėvių
Su drobėm, gintaru ir juostomis —
Kai, senkapių vartus atvėrus vėjui,
Prisikėlimą karklai skels...

Pavasario dangus —
Procesijos baldakimas,
Išklotas plonu debesų šilku,
Apgaubs vėlių nuklaidžiotus takus,
Nespejusių pražyst karklus,
Apsirėdyt žaliai girias —
Po tuo procesijos baldakimu
Žygiuosime ir mes
Su pakeles klevais kartu
Į Kryžių kalną.

ALELIUJA

Aleliuja visa buitis šaukė,
Tik aš vienas tylėjau,
Lyg nebūčiau išganyto laukės,
Getsemanės sodely budėjęs.

Vieni toj naktį išsisklaidė,
Kiti amžiais budėt pasilikome,
Ir temat škausme Kristaus veidą
Išduotos žemės lygumos.

Karolis Milkovaitis

UGNIS VELYKŲ RYTĄ

Kai rytmetys rausvai sužydės
Iškaiš kalnus tyseina,
Džiugios žinios aiduos paklydę
Varpinės žemę budina:

Antai, tai Jis keliu ateina —
Gyvybė spindi Jo veide!
Sutik Jį triumfo daina
Ir melk viešėti pas save.

Širdy ugnis džiaugsmu pakurta —
Ji degina mirties status.
Nešiojam žinią — šventą burtą:
Kryžiaus ženkle mirties nebus!

Barstykim laurais kelią mintų,
Kaišykim kryžkeles, vartus —
Tepriemena Velykų rytą
Tūlam keleiviniui, ir pas mus...

Sofija Šviesaitė

PRISIKĖLIMAS

Brėkšta, sklaidžias aušros žydros, šviesios,
Trykšta skaidrūs pirmi spinduliai,
JIS palaimai gerą ranką tiesia,
Išnyks mūsų žemės sopuliai.

KRISTUS kelesi šį šventą rytą,
Balta drobė liko ten kape —
Perverti delnai vien rožėm žydi,
Visas švyti dangiška garbe.

Kyla JIS su dieviška didybe,
Mirtį nugalėjęs amžinai.
Laimina mūs sielas iš aukštųjų,
Klaupias žemė, lenkias JAM kalnai.

Aleliuja, — skamba varpo dūliai,
Aleliuja, — girios atkartos...
Dievui šlovę neša žili amžiai
Ir melsva žibutė Lietuvos.

Pirmasis Aleliuja — Kristus nugalėjo mirtį!

Novalis ir Europos Sąjungos pranašystė

Alfonsas Tyruolis

Sukūręs Himnus nakties, Novalis beveik tuo pačiu metu, t.y. 1799 m. rudenį, parašė kitą savo darbą, savo rūšies traktatą *Krikščionija arba Europa* („Christenheit oder Europa“). Tą raštą jis skaitė savo draugams Jenoje, kurie jį priėmė neigiamai. Jiems nebuvo priimtina nedalomos krikščionybės idėja, viduramžių iškėlimas, teigiamas atsiliptis apie katalikybę.

„Grįžti į nešventus laikus“ pasakė Šlaiermacheris. Dėl to darbas nebuvo spausdintas, bet Tykas ir vėlesniuose Novalio raštuose jo neįdėjo. Tik XIX a. pabaigoje jis buvo išspausdintas su kitais Novalio raštais. Be šilėlis jį paskelbė tik po 25 metų po Novalio mirties, bet Tykas ir vėlesniuose Novalio raštuose jo neįdėjo. Tik XIX a. pabaigoje jis buvo išspausdintas su kitais Novalio raštais.

Krikščionija arba Europa — Šilerio ir Herderio idėjų, filosofijos istorijos studijų rezultatas. Knygoje menami XVIII a. pabaigos Europos įvykiai, kada įvyko Prancūzų revoliucija, kada Napoleonas Bonapartas kopė į Prancūzijos imperatoriaus sostą. Tai metas, kai ir didžioji Lenkijos — Lietuvos valstybė dėl nelaimingų sąjūgių griuvo.

Be Šilerio ir Herderio šių darbų įtakos dar bus turėjęs Lesingas su Šlaiermacheriu. Jame Novalis pasirodo kaip ateities pranašas pagal Lesingą „trečiojo amžiaus“ (Šv. Dvasios) idėją. Iš Šilerio Novalis bus pasiėmęs istorijos kaip „evangelijos“ sampratą. Traktatas darosi artimas pasakai, jo stiliaus — poetinio kurinio.

Giliau žvelgiant, iškyla 7 punktai, kaip ir *Himnuose nakties*.

Iš pradžių keliama Europos krikščionybės viduramžiais ir popiežiaus, kaip „žemiškos valdžios vikaro“, reikšmė. „Buvo puikus spindintys laikai, kai Europa buvo viena krikščioniška šalis, kai viena krikščionija buvo apgyvenusi šią žmogiškai suformuotą pasaulio dalį; didis bendruomeniškas interesas jungė tos didelės dvasinės valstybės provincijas. Be didelių pasaulinių turtų valdė ir jungė dideles politines jėgas viena vyriausioji galva“ (A. T. vertimas).

Kai nuoširdų tikėjimą ir meilę pakeitė žinojimas ir turtai, žmogus pasirodė nepriešingą Dievo karalystei žemėje. Vienybė dar labiau sugriovė reformaciją, kuriai nepajėgė atsispirti nė konformacija, kad grąžintų pirmąją padėtį. Liuteris tapęs politikos žaislu, įvedęs naują elementą — filologiją — į religiją. Jėzuitų ordinui, nepaisant milžiniškų pastangų, jau nepavykė atstatyti idealinės krikščionybės. Be to, Liuterio mokslas Bažnyčiai atėmęs jos misterinį pobūdį. Bet protestantizmas (pagal Novalio sampratą) nebūsiąs priešingas buvimajai krikščionybei (kaip matome, rodo ir šių dienų ekumeninis judėjimas).

Šimtmečio grąža Europą paskandino į dar didesnę gelmę: racionalizmas („apsvietė“) buvęs apostazijos pradžia. Žmogus nusigręžė nuo Dievo, Dievo paveikslą žemėje emė kurti mašina. Pasaulis liko lyg malūnas tarškancionomis girnomis, be malūnininko.

Bet Novalis šioje chaotiškoje būklėje pramatė naują gimimą, kuris gali žmoniją grąžinti „iš pragaro į dangų“. Iš anarchijos kaip tik turi kilti religinis renesansas. Kai nėra jokių ryšių, žmogų vėl kažkas ima traukti į dangų.

Racionalizmas užleis vietą naujam apreiškimui, kaip pagonybė užleido vietą krikščionybei. Iš to turės gimi Jungtinės Europos valstybės. Bet vienos pasaulio jėgos, be aukštesnės galios, to nepasieks. Nebus ir taikos tarp priešingų jėgų. Taika bus tik iliuzija, ginklų paliaubos. Karai bus neišvengiami, kol Kristus nebus žmonijos vadas. Šventajai Dvasiai veikiant, turės pasirodyti naujo pavidalo krikščioniškoji Bažnyčia, vienos vyriausiosios galvos (popiežiaus) vadovaujama.

„Krikščionija turi vėl tapti gyva ir veikti ir sudaryti matomą Bažnyčią, kuri, nepaisant skiriančių ribų, į savo prieglobstį priims visas antgamtinio gyvenimo ištroškusias sielas ir bus senoji ir naujojo pasaulio tarpininkė. Ji turi išlieti palaimos gausybę ragą ant visų tautų. Nuo garbingo europinio kontinento šventųjų kelių vėl atsistos krikščionija ir religijos žadinimą vykdys pagal visuotinę, dievišką planą. Niekas neaprepsios prieš krikščionišką ir pasaulinę prievartą, nes Bažnyčios esmė bus tikroji laisvė ir visos reikalingos reformos bus pravesotos jai vadovaujant kaip taikos ir normalios valstybiniai procesai. Kada tai bus? Tik kantrybės, o šventasis amžinios taikos metas vis vien ateis“ (A. T. vertimas).

Novalis

UOLA JAU NURISTA

Iš „Himnų nakties“

Uola jau nurista —
Pasaulis prisikėlė.
Kur tu, ir mums vieta,
Ir truko pančiai gėlė.
Kandias gesina mums.
Tava taurė auksinė
Agapė Paskutinė,
Jos žemė nebedrums.

Į jungtuves Mirtis
Pakviečia, šviesos liejas —
Ir lempose aliejaus
Mergaitės nepristigs.
Lai aidas skelia tylą,
Kad tu jau ateini,
Didingai tepabyla
Žvaigždžių kalba šauni.

Tavin, Marija, pasikėlė
Tiek tūkstančių širdžių;
Pasaulį, tarp šešelių,
Tu joms — šviesa vilčių.
Pasveikti jos svajoja
Nežemišku džiaugsmu,
Jei glausi jas, šventoji,
Motulės meilumu.

Ne vienas jų kentėjo
Kandias aštriai žvarbias,
Visko išsižadėjo,

Ieškodamas tapės.
Pagalbos tiesė ranką,
Kai žeidė mus skausmai;
Pas juos mums etti tenka,
Su jais likt amžinai.

Dabar, kas myli, tiki,
Prie kapo neraudosi,
Nes kas iš Meilės likę,
Paliks jau visados.
Ir ilgesys lengvėja,
Kai globia mus Naktis —
Ir angelai mielieji
Mūs širdį saugo vis.

O, džiaugsmo, mūs gyvybė
Nemirs jau amžinai;
Vidaus ugnim sužibę
Skaidrėja mūs jausmai.
Gyvybės aukso vynas
Sutirpsta žvaigždės, jos
Tas gėris, kurs malšina.
Mūs trokštis šviest danguos.

Už meilę meilę duotą,
Ar kas atskirt bandys?
Lyg jūra neribota
Gyvybės pilnata.
Pilna Naktis aplinkui
Lyg amžių poema —
Mūs Dievas pasitinka,
Mūs Saulė mylima.

KAS VIENAS UŽSIDARĖS SĖDI

Iš „Dvasinių giesmių“

Kas vienas užsidaręs sėdi
Ir verkia asarom kartiom,
Kam visa tartum apsirėdė
Kandios ir sielvarto spalvom;

Kas apie praeitį svajoja
Lyg apie dideles gelmes,
Kur tartumei kančia valdžioji
Jį paviliojusi įmes, —

Tam regis, lyg slaptingi turtai
Gelmė toj būtų užkasti,
Aistra kratinę jam supurto
Surast raktus jiems pamatyti.

Jam ateitis lyg tuščias laukas,
Nežino jis, kur ji nuves,
Ir vienas klaidžioja jis daug kur,
Niršiai ieškodamas savęs.

Pravirkęs jam į glėbį puolu:
Ir man taip buvo, kaip ir tau,
Bet blogis nuo manęs nutolo
Ir rimti amžiną radau.

Tas, kurs mylėjo, kentė, mirė,
Tave, kaip ir mane, paguos,
Kurs tiem net, kur jam mirtį skyrė,
Nepagailėjo jos aukos.

Jis mirė, bet gali kasdieną
Jo meilę, balsą jo girdeit,
Jam savo reikalą kiekvieną,
Jį pasikvietęs, patihet.

Vėl gailų kraują ir gyvybę
Pajus apmirę sąnariai —
Su juo tu rimsi amžinybėje,
Jei širdį jam tik aidarei.

Vertė Alfonsas Tyruolis

Vertėjo pastaba. Šimet sueina 200 metų nuo ankstyvojo romantizmo pradininko ir kūrėjo Novalio (Fr. v. Hardenberg, 1772-1801) mirties. Kurė jis daugiausia Lietuvos-Lenkijos padalijimo metais. Jau tada jis pranašavo Europos Sąjungą, vadovaujamą popiežiaus, kaip krikščioniškosios Europos vienybės simbolio. Goethe Novalį laikė beveik savo konkurentu, domėjosi jo palankumu katalikybėi.

Tik krikščioniškoji religija išgelbės Europą, sako Novalis. Tą patį mintį po šimto metų pakartojo Hileras Belotkas: „Arba krikščioniškoji Europa, arba griuvėsiai“. Iš tiesų, dėl vienybės stokos katalikų ir protestantų karų griuvėsiai. Negi tik dėl to turės būti ir tretiasis?

Filosofas Šelingas buvo parašęs satyrines eiles „Heinz Viderporst“, parodijuodamas Novalį, ir tą kūrinių nugriūtę Getė, bet Getė jo neišspausdino, o Novalį kita proga pavadino „kataliku“.

Lietuvių ir pasaulinės literatūros baruose, II

Įteiktos Mokslo premijos

Vilniuje, Mokslo akademijos salėje, prezidentas Valdas Adamkus grupei mokslininkų įteikė 2000 metų valstybines mokslo premijas. Premijų komiteto pirmininkas prof. Kęstutis Makariūnas pasakė, kad šios kasmetinės premijos — tai garbingiausias mokslininkų įvertinimas už reikšmingiausius jų darbus. Šį kartą premijos (po 40,000 Lt) paskirtos 14 mokslininkų.

Fizikos mokslų srityje už darbų ciklą „Smūginė ir tunelinė jonizacija puslaidininkuose“ premiją pelnė Pūsai-dininkų fizikos instituto specialistai profesoriai A. Dargis, A. J. Kundrotas ir N. Žurauskienė. Premijuoti jų darbai skirti naujiems puslaidininkų medžiagų tyrimo būdams, be kurių nebūtų mūsų dabartinės mikroelektronikos, kompiuterių, nešiojamųjų telefonų, kompaktinių plokštelių (SD). A. Dargio ir A. J. Kundroto parengtas žinynas apie pagrindines puslaidininkų medžiagas naudojamas daugelyje pasaulio universitetų ir mokslo institucijų.

Už darbų ciklą „Autokatalizės metalo jonų reprodukcijos procesų tyrimas“ mokslo premija paskirta Chemijos instituto profesoriams A. Vaškeliui, E. Norkui ir dr. Z. Jusui. Pasak premijų komiteto pirmininko prof. K. Makariūno, jų darbai nagrinėja sudėtingas chemines sistemas, svarbias praktikoje — jos plačiai taikomos chemi-niam nikeliavimui, sidabravimui, variavimui ir kitoms metalinėms dangoms. Šių mokslininkų pranešimas apie naujus metalų padengimo būdus tarptautiniame simpoziume Birmingame (Anglija) buvo pripažintas geriausiu ir

premiuotas.

Biomedicinos mokslo srityje premijuotas Ekologijos instituto laboratorijos vadovo dr. V. Kontrimavičiaus darbas „Helmintų ekologijos ir sistematikos tyrimai“. Šis laureato darbas, skirtas teoriniams parazitologijos klausimams, turi didelę praktinę vertę. Trys dr. V. Kontrimavičiaus monografijos buvo išleistos anglų kalba JAV Žemės ūkio ministerijos ir šios šalies Mokslo fondo užsaky-mu.

Psichofiziologijos ir reabilitacijos instituto direktorei prof. dr. M. D. Žemaitytei premija paskirta už darbų ciklą „Širdies ritmo autonominio reguliavimo tyrimai ir normos patologijos atveju“. Ši mokslo darbuotoja ištyrė širdies ritmo autonominio reguliavimo ypatumus, priklausomai nuo žmogaus amžiaus, treniravimo bei širdies ir kraujotakos patologijos. Ji taip pat sukūrė tyrimų ir analizės būdus, kurie bei naudojo kompiuterizuotas analizės sistemas. Doktorės darbų pagrindu Lietuvoje susiklostė savarankiška širdies ritmo autonominio reguliavimo mokykla.

Premija technologijos mokslų srityje paskirta Vilniaus Gedimino technikos universiteto profesoriams A. Baubliui ir R. Palšaičiui už darbus, skirtus Lietuvos transporto sistemos formavimo strategijai. Ji padėjo svarbiems darbams sujungiant kelių, geležinkelio, vandens, oro ir vandenynų transportą. Šie mokslininkų darbai taip pat padėjo automobilių, kitomis transporto priemonėmis įsijungti į Europos krovinių pervežimų greitą.

Kita premija technologijos mokslų srityje atiteko Vytauto Didžiojo universiteto dekanui prof. L. Pranevičiui ir Kauno technologijos universiteto katedros profesoriams J. Dudoniui, A. Grigoniui ir S. Tamulevičiui. Jų darbas „Medžiagų paviršiaus joninė ir plazminė inžinerija“ padėjo inžinerinius pamatus, kuriant medžiagų paviršių ir dangų fizikines technologijas. JAV yra išleista L. Pranevičiaus monografija apie minėtas technologijas.

Prof. K. Makariūnas apgalvestavo, kad šiemet nė viena premija nepaskirta už darbus humanitarinių ir socialinių mokslų srityse — neatsirado nė vieno premijos verto darbo.

Apibendrinęs premijuotus mokslininkų darbus premijų komiteto ir Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas prof. K. Makariūnas pažymėjo, kad mokslininkuose darbuose, tyrimuose, studijose pasižymi ir užsienyje gyvenantys lietuviai mokslininkai. Pirmiausiai jis paminėjo Marylando universiteto profesorius emeritus Kazį Almeną, daug padedantį mūsų branduolinių energetikos mokslininkams ir praktikams. Paskaitomis mokslų universitetuose, patarimais ir praktine parama Lietuvos mokslui daug nusipelnė ir mūsų tautietis Northern Illinois universiteto dekanas prof. Romualdas Kašuba. Jis yra Lietuvos Mokslų Akademijos užsienio narys, Kauno technikos universiteto garbės daktaras. Gal, sakau, ateityje tarp mokslo premijų laureatų pamatysime ir užsienio lietuvių mokslininkų?

Algimantas A. Naujokaitis

Prezidentas Valdas Adamkus (viduryje) su valstybine premija gavusiais technologinių mokslų laureatais profesoriais R. Palšaičiu (kairėje) ir A. Baublyu. Virginijos Valuckienės nuotr.

Didžiojo smuikininko atminimui

Lietuvos kamerinio orkestro vadovas prof. Saulius Sondeckis JAV smuikininką Jaschą Heifetz (1901-1987) neat-sitiktinai pavadino didžiausiu dvidešimtojo amžiaus smuikininku, nes jis neabejotinai toks ir buvo. Ir dar Saulius Sondeckis pabrėžė, kad „Gegužėje gimė Paganini, Vilniuje — Heifetz“. Todėl Vilniuje šių metų sausio pabaigoje ir vasario pradžioje platų atgarsį rado pasaulyje minimos J. Heifetz 100-osios metinės.

Lietuvos nacionalinė filharmonija ta proga surengė Vilniaus smuiko muzikos dienas, kurias globojo Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus. Šios dienos iškilmingai pradėtos miesto rotušėje. Prie namo Vilniaus kūrėjas (Nr. 25) atidengta atminimo lenta. Mat nustatyta, kad čia buvusioje muzikos mokykloje mokėsi būsimasis genijus. Filharmonijos salėje jubiliejinį koncertą surengė Lietuvos kamerinis orkestras ir du garsūs solistai: iš Pary-

žiaus atvykęs smuikininkas Pierre Amoyal, kuris buvo vienas ištikimiausių J. Heifetz mokinių Los Angeles, ir italų pianistas Edoardo Maria Strablioli. Skambėjo paties J. Heifetz kūriniai ir jo mėgstama muzika.

Vasario 13-17 d. Vilnius tapo tarptautinio smuikininkų festivalio miestu. Į jį nuvažiavo jauni muzikantai daugiau kaip iš 20 pasaulio valstybių. Vertinimo komisijos vadovu sutiko būti garsus smuikininkas Gidon Kremer, prieš keletą metų subūręs Baltijos šalių jaunimo orkestrą „Kremerata Baltica“.

Visiems, girdėjusiems koncertą Filharmonijoje, buvo įdomu išgirsti, kaip skamba prancūzo P. Amoyal instrumentas, nes tai yra didžiojo italų meistro Stradivarijaus „Kochanskio“ smuikas, pagamintas 1717 m., vadinamas vienu nuostabiausių iki šiol išlikusių šio meistro instrumentų. Kartą smuikas buvo pavogtas ir tik per stebuklą

grįžo į šeimininko rankas. Viena Paryžiaus leidykla šiemet žada išleisti knygą apie instrumento pagrobimo istoriją.

Jasch Heifetz atminimą pagerbė ir Lietuvos muzikų remimo fondas, kompozitoriaus Stasio Vainiūno namuose surengęs smuiko muzikos savaitę, o Filharmonijos salen pakvietęs dvi Europoje aktyviai besireiškiančias lietuvių muzikas: smuikininkę Dalią Stugytę-Schmalenberg iš Vokietijos ir pianistę Irmą Klauzaitę iš Austrijos.

Jaschos Heifetz biografija ir kūryba, gausūs muzikos įrašai pasaulyje gerai žinomi. Pats jis pagal ilgalaikę sutartį 1917 m., teturedamas 18 metų, at-

vyko gastrolių į Jungtines Valstijas ir liko ten visam laikui. Debiutas įvyko tų pačių metų spalio mėnesį „Carnegie Hall“. Virtuozo karjera tęsėsi visuose pasaulio kraštuose, bet, budamas 50 metų, jis susilaužė šlaunikaulį ir koncertavo žymiai rečiau. Paskutinis legenda tapusio smuikininko koncertas įvyko Los Angeles 1972 metų spalio 23 d. O mirė smuikininkas vienvietėje, užsidaręs nuo žmonių savo name Kalifornijoje 1987 m. gruodžio 11 d.

Daug mažiau žinoma apie jo Vilniaus laikotarpį. Namo, kuriame jis gimė, vieta dar nenustatyta, o minėta lenta pritvirtinta prie mokyklos, kurioje mokėsi muzikos. Profesorius Saulius Sondeckio pastangomis išsaugotas namas, kuriame gyveno Heifetz šeima (dabartinė Maironio gatvė).

100-mečio proga daug įdomių žinių paskelbta Lietuvos žydų bendruomenės leidinyje *Lietuvos Jeruzalė*. O renginio globėjas Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus pabrėžė, kad šios neeilinės asmenybės vardas ir dabar suteikia savito švytėjimo Lietuvos kultūrai.

Jadvyga Godunavičienė

Balandžio 10 d. įvyko Lietuvos Mokslų akademijos narių visuotinis susirinkimas, kuriame buvo renkamas naujas prezidiumas. Remiantis slapto balsavimo rezultatais, Lietuvos Mokslų akademijos prezidentu tapo akademikas Benediktas Juodka. Viceprezidentais išrinkti: akad. Algirdas Gaizutis ir akad. Algis P. Piskarskas.

Mokslo premijos laureatai ir jų pagerbimo įvėntės dalyviai. Pirmoje eil. iš kairės: S. Tamulevičius, M. D. Žemaitytė, E. Norkus, P. S. Vaškėlis, A. Dargis, N. Žurauskienė, A. J. Kundrotas, premijų komiteto narys dr. V. Vasiliauskienė; II eil.: J. Dudonis, A. Grigonis, V. Kontrimavičius, prez. V. Adamkus, Švietimo ir mokslo ministras A. Monkevičius, R. Palšaitis, A. Baublys, premijų komiteto ir Mokslo tarybos pirm. prof. K. Makariūnas.

Kauno Aukštesniosios technikos mokyklos jubiliejus

Specialiųjų mokslų Kauno Aukštesnioji technikos mokykla įkurta 1920 m. Vilniuje ir tais pačiais metais, Lenkijai okupavus Vilnių, mokykla perkelta į Kauną. Mokyklos steigėja — Susisiekimo ministerija.

Pirmasis technikumio direktorius buvo prof. inž. Julijonas Gravrokas. ATM mokykla buvo įsikūrusi Mickevičiaus g. Nr. 1. 1938 m. mokykla patastatyta nauji rūmai — Tvirtovės al. 35., pagal arch. Stasio Kudoko konkursinį projektą. Tad ir mokyklos bazė buvo praplėsta su mokyklos pavadinimu: Kauno Politechnikumas, ir baigusiems 5-ųjų metų kursą, ir išlaikius specialybės dalykų egzaminus, po trejų metų stažo buvo suteikiamas inžinieriaus vardas. Nuo 1990 m. grąžintas pirmą kartą mokyklos pavadinimas — Kauno Aukštesnioji technikos mokykla, kuri tame

laikotarpyje yra išleidusi 22,000 absolventų technikų ir inžinierių.

Praplėstoje mokykloje įrengti 26 mokslo kabinetai, 21 laboratorija, 25 informatikos ir kompiuterių klasės, dvi sporto salės, posėdžių ir iškilmų salė, biblioteka su skaitykla ir gan nemažu profesinių knygų fondu. Taip pat ir 412 vietų bendrabutis. Mokyklos procese mokykloje numatyta įrengti ir automatizuoto projektavimo centras, kuriame dirbs visų mokslo specialybių studentai. Taip pat numatoma įsijungti į „Internet“ sistemą, kuri atvers galimybes bendrauti su 60 milijonų vartotojų pasaulyje, gaunant informacijos apie naujuosius mokslo ir technikos pasiekimus.

Šiuo metu mokykloje ruošiami: statybos ir verslo, kelių tiesimo ir eksploatavimo, architektūros paminklų restau-

ravimo, automobilių priežiūros, elektros energetikos, elektroninės aparatūros ir radijo technikos specialistai. Papildomai numatoma įsteigti mašinų gamybos verslą ir energetikos verslo administravimą.

Nepaisant įvairių Lietuvos sukrėtimų: pasaulinio karo, rusų ir vokiečių okupacijų, mokykla yra baigę nemažai įvairių techninių kryptų specialistų, techninėje ir inžinerijos srityje. Iš jų daugelis yra nusipelnę mokslui, kultūrai bei politikai, atliekant svarbias valstybines pareigas.

Mokslas Technikos mokykloje yra nuolat tobulinamas pagal Europos profesinių poreikių raidą, pritaikant Lietuvos ūkiui reikalingas specialybes. Mokykla niekad nebuvo užsikonservavusi profesinio išsilavinimo srityje, nuolat tobulinasi specialybių auklėjimo srityje, ugdam kilmę kasdien-

nių profesinių santykių stilių. Pradėjus veikti Vytauto Didžiojo universitetui ir įsteigus Technikos fakultetui, daugumas dėstytojų — profesorių skaitė paskaitas ir Technikos mokykloje. Nemažai baigusių Technikos mokyklą tęsė studijas aukštesiose mokyklose, tapdami diplomuotais inžinieriais, aukštą kvalifikaciją specialistais, mokslininkais.

80 m. jubiliejinėje Technikos mokyklos šventėje buvo eksponuojama arch. Edmundo Arbo-Arbačiausko architektūrinių projektų paroda, pasinaudojant Lietuvos Architektūros muziejuje esančiais projektais. Arch. Edm. Arbas-Arbačiauskas irgi yra baigęs 1936 m. Technikos mokyklą. Dabartinis nuo 1996 m. mokyklos direktorius, Technikos mokslų daktaras, docentas Jonas Krivickas savo padėkos laiške arch. Edm. Arbui-Arbačiauskui rašo: „Mokykla, suteikusi Jums pirmąsias specialybės žinias, džiaugiasi ir didžiuojasi Jūsų pasiekimais, kurie yra ir bus gražūs pavyzdys mūsų studentams“.

Eksponuojamoje jubiliejinėje mokyklos parodoje Arbo-Arbačiausko architektūriniai projektai susilaukė nemažai dėmesio. Kai kurie parodos lankytojai savo išspūdžių mokyklos svečių knygoje padarė įrašus. Pvz.: „Ačiū už parodą. — Mes — grupė architektų — aplankėme ir pamatėme, kad mums reiktų kai ko pasimokyti iš Jūsų. Darbuose jaučiamas profesionalumas, laisva architektūrinė išraiška, opti-

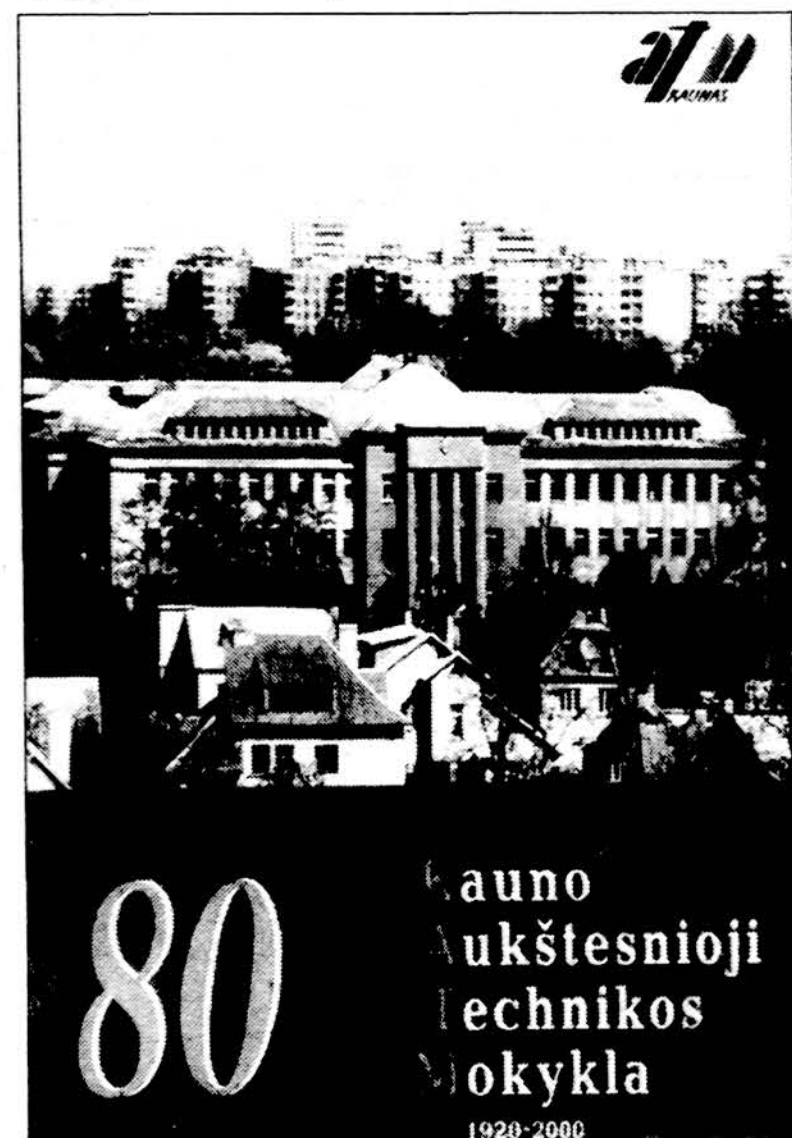
malios technologinės priemonės. Ypač malonu matyti darbuose tautinius architektūrinius elementus. (Architektės — L. Perevičienė, R. Guolienė ir kiti)

Gruodžio 11 d., kartu su kuriojamos architektūrinių paminklų rekonstravimo ir restauravimo specialybės grupės studentais, aplankė mokykloje veikusią architektą Ed. Arbo-Arbačiausko darbų parodą. Tiek aš, tiek studentai, likome sužavėti architekto darbais, o ypač tuo, kad tarp modernių šiuolaikinių pastatų rado sau vietos ir kuklus lietuviškas stilius. Malonu, kad architektas suteikė galimybių mums pamatyti jo vertingus darbus. (Dėstytoja, V. Medelinskienė).

Edm. Arbas-Arbačiauskas

Kauno Aukštesniosios technikos mokyklos jubiliejinėje šventėje. Iš kairės: architektas E. Arbas-Arbačiauskas, dail. Rasa Arbaitė-Chamberlain ir Technikos mokyklos dir. dr. doc. Jonas Krivickas.

Nauji Jono Meko filmai

Pokalbyje su New York Times žurnalistu Jerry Tammer Manhattan gyvenantis mūsų tautietis, avangardinio kino autoritetas Jonas Mekas pripažino, kad vien nuo 1965 m. jis spaudė savo „Bolex“ kino kameros mygtuką bent pusantro milijono kartų. Tad nesunku įsivaizduoti, kiek filmų nuo to laiko jis padarė. Be kita ko, savo kaip filminko veiklos pradžioje — 1949-1955 m. J. Meko nufilmuotose juostose įamžinti 1944 m. į Vakarų pasitraukę ir JAV atsidūrę mūsų tautiečiai, kultūros žmonės — rašytojai, dailininkai, muzikai, teatralai, kiti išeivijos veikėjai, vietovės, kuriose buvo įsikūrusios lietuvių bendruomenės, įvairūs jų renginiai, meno vienetai, lietuviškų laikraščių redakcijos. Lietuvos kultūros ministerijos pageidavimu, šiuos senus kadrus J. Mekas žada atkurti, restauruoti ir grąžinti Lietuvai.

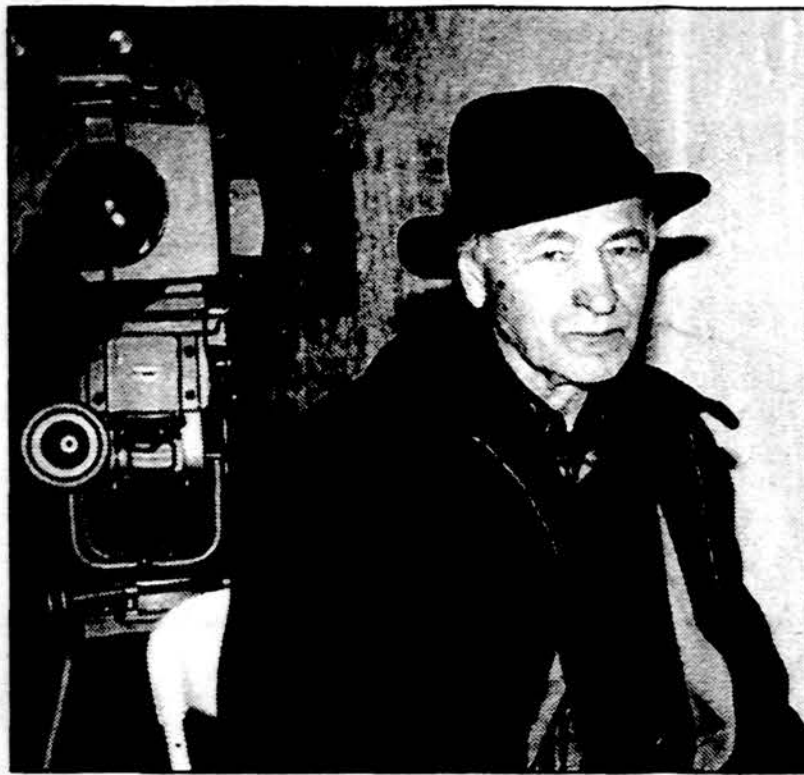
Bet šį kartą noriu paminėti pačius naujausius J. Meko filmus, juo labiau, kad vienas jų pelnė didžiulį susidomėjimą ir pasisekimą neseniai, vasario 18 d. pasibaigusiame didžiajame Berlyno kino festivalyje — Berlinale. Tai 288 minutes trunkantis, pats paskutinis J. Meko filmas „As I was moving ahead occasionally I saw brief glimpses of beauty“ (J. Mekas šį filmą lietuviškai verčia taip: „Kai aš taip stumiausiai toliau, retkarčiais grožio akimirkos krito per mano akis“).

Grįžę iš Berlyno festivalio, Lietuvos dienraščių reporteriai, kino kritikai pažėrė gerų atsiliepimų, pabrėždami didelį, entuziastingą žiūrovų, užsienio kino kritikų bei spaudos įvertinimą. Savo pranešimą iš Berlyno apžvalgininkė V. Mickevičiūtė dienraštyje *Respublika* (vasario 14 d. laidoje) pradėjo Berlyno laikraščių atsiliepimais: „Monumentalus privatus filmas, pilnas nuostabių vaizdų“, „Di-

delis filmas. Ekstazė“, „Virtuoziskas montavimas“. O pati V. Mickevičiūtė savo straipsnį dienraštyje *Respublika* pavadino taip: „J. Meko triumfas Berlyno filmų festivalyje“.

Baigęs šį filmą, dar prieš išvykdamas į Berlyną, pats J. Mekas laiške šių eilučių autoriui tą savo naują darbą taip apibūdino: „Šiame filme matysit mano gyvenimo dvidešimt penkerius metus. Nieko šitam filme neatsitinka. Viskas eina labai kasdieniškai... Kasdieniški džiaugsmai... draugai... susitikimai... kelionės... vakaronės... vaikai gimsta, auga, viskas labai normalu, be tragedijų, be hollywoodinių įtampų, be siurprizų...“

Beje, festivalio kino salėje tą patį pastebėjusi, apžvalgininkė V. Mickevičiūtė pripažįsta, kad iš tiesų šis filmas mažai kuo skiriasi nuo įprastos, dažnoje šeimoje nufilmuotos namų kronikos, tačiau skirtingai negu draugų kino juostose nufilmuoti atostogų kadrai, šis ilgas J. Meko filmas neprailgsta, jį norisi žiūrėti ir žiūrėti. Kodėl? — klausia apžvalgininkė ir atsako: gal tiesiog dėl smalsumo — didesnė filmo dalis skirta aštuntojo dešimtmečio New York Soho kvartalui, tuomet dar jaunų, o šiandien garsių menininkų kasdienybei. O gal dėl to, kad filmo eigos neįmanoma nuspėti — jis neturi nuoseklaus siužeto, tik sumontuotos atskirų filmuotų juostų atkarpos. Pagaliau, gal dėl neįprasto, vis naujų rakursų ieškančios kameros judrumo, greitesnės nei įprasta kadru kaitos, dėl šviesos gausumo ir muzikos... O greičiausiai dėl visko kartu, — dienraštyje dalijasi savo įspūdžiais V. Mickevičiūtė, perteikdama festivalyje iš ekrano girdėtus J. Meko žodžius: „Nieko nevyksta šiame filme. Jūs taip pat niekuo nesiskiriate nuo manęs. Skaitykite šiuos vaizdus ir supraskite mane“. Šie su neslepia lietuvišku ak-

Jonas Mekas.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

centu tarti žodžiai — tokie pat autentiški bei kasdieniški, kaip ir visas filmas, rašo V. Mickevičiūtė.

Kone trijų dešimtmečių laimės ir ekstazės kronika šiame filme sumontuota ne pagal slenkantį laiką, ne chronologiškai. Mat, laikas J. Mekui visai nesvarbus — filme nėra nė pėdsako tuometinių JAV gyvenimą veikusių įvykių, aktualijų — Vietnamo karo ar Watergate skandalo. Karts nuo karto ekrane pasirodantis mašinelis spausdintas autoriaus komentaras, „Šis filmas yra politinis“, — toks pat ironiškas, kaip ir jo požiūris į tokius dalykus, kaip politika.

„Nesu filmų kūrėjas, esu romantikas, laimingiausias esu žiemą ar per vasaros karščių New Yorke“, — sako autorius. Šis jo filmas taip pat romantiškas, ekstazė ir rojus galbūt randantiems akimirkoje, kai pro atvirą langą plūsteli vasaros vėjas ir šviesa, kai žemė sniega žiedais arba snaigėmis.

J. Meko filmas buvo rodomas savarankiškose festivalio dalyje — naujojo kino forumo programoje, skirtoje naujoms, neįprastoms kino formoms.

Apie J. Meko filmą „Kai aš taip stumiausiai toliau, retkarčiais grožio akimirkos krito per mano akis“ Berlyno festivalyje teigiamai atsiliepia ir Lietuvos rytas. Šio dienraščio korespondentė Berlyne J. Venkutė teigia, jog netiesa, kad Berlyno kino kritikai gieda ditirambus tik Hollywood filmams. Taip rašydama, žurnaliste remiasi *Berliner Zeitung*, kitų Vokietijos laikraščių susižavėjimu visiškai neholivudišku J. Meko kino menu.

„Praleidęs beveik penkis valandas prie ekrano, žiūrėdamas jo filmą, suprantu, kodėl J. Mekas rodo tai, ką pažada filmo pavadinimas: nesulaikoma judėjimą ir nepaprasto grožio momentus“, — cituoja Lietuvos rytas, *Berliner Zeitung* kino kritiko B. Rehhandl žodžius, priduriant, kad po filmo ir jį apėmė ekstazė. „Vargšas diskotekų jaunimas, kuris turi pumpuotis sintetiniu (dirbtiniu) kvaišalus narkotikus, kad pajustų tai, ką daug lengviau suteikia J. Meko filmo medžiaga — laimė, ekstazė“, — teigia minėtas kino kritikas.

Lietuvos rytas perteikia ir kito Berlyno dienraščio *Tageszeitung* kino kritikos S. Hallensleben nuomonę apie J. Meko filmą. Kodėl nepavargsti, valandų valandas žiūrėdamas kažkieno asmeninius ekscesus ir peizažus — juk bičiulių atostogų videofilmai pradeda nervinti jau po kelių minučių. Tai tikriausiai priklauso nuo filmo autoriaus

meninių sugebėjimų, kameros nustatymo, ritmo ir šviesos, taip pat nuo maniakiško elgesio, kurį mums sukelia tiek daug laimės momentų, surinktų į vieną vietą, rašo S. Hallensleben.

Nors J. Meko filmas festivalio programoje buvo numatytas rodyti du kartus, bet dėl žiūrovų susidomėjimo buvo surengtas ir trečias seansas.

Beje, Lietuvos laikraščių atstovai festivalyje pastebėjo žiūrovus, vartančius prieš pat festivalį Vokietijoje. Goetinge no leidyklos „Steidl“ išleista nauja, svarią J. Meko knygą *Just like a shadow* lietuviškai būtų galima išversti *Tik kaip šešėlis*. Šioje knygoje sudėti vaizdai iš atskirų J. Meko filmų kadru, kuriuos pats autorius vadina sustabdytomis, užšaldytais akimirkomis. Tuose vaizduose J. Meko kino kamera užfiksavo daugelį savo bičiulių, pasaulio įžymybių — Andy Warhol, Robert Frank, Allen Ginsberg, Salvador Dali, John Lennon, JAV prezidento J. Kennedy šeimos narius, o taip pat savo motiną, gimtųjų Semenikių vaizdus ir gėlynus.

Negalima apeiti ir kito naujo autobiografinio J. Meko filmo, kurį lietuviškai galima pavadinti *Autobiografija žmogaus, kurio atmintis buvo jo akyse*. Šio filmo premjera praėjusį rudenį buvo surengta Prancūzijoje, Musée d'Art Moderne la Ville de Paris. Programos kataloge J. Mekas rašė, kad šiame jo filme yra trys komponentai. „Pirmasis komponentas — aš pats. Mano 'Bolex' kamera buvo mano svarbiausias įrankis nuo 1950 metų. 1987 m. aš pradėjau naudoti video kamerą. Nuo tada užfiksavau daugiau kaip 500 mano gyvenimo valandų. Filme aš nerodau šių video vaizdų kaip 'meno', aš juos rodo kaip video atsiminimus“.

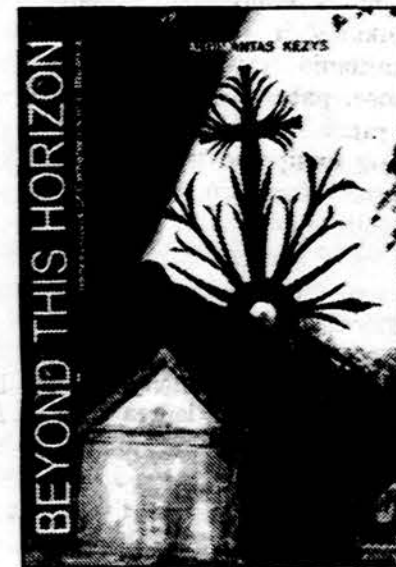
Antras šio filmo komponentas — tai stendas su tų metų meno, kino dienraščiais. Trečias filmo komponentas — koliažinis filmas, susidedantis iš daugiau kaip 200 fragmentų, paimtų iš tiek pat filmų, laikomų Anthology Film Archives rūsioje ir saugančiuose 20 amžiaus atmintį. Ši filmo dalis vadinasi „Ir kiaušė gime“. Ją padarė Julius Ziz (New Yorke gyvenantis mūsų tautietis iš naujosios išeivių bangos, J. Meko mokinyš). Šis filmas rodo 20 amžiaus šlovę, skausmą ir siaubą. „Filmas dedikuotas Vigo, Bunuel ir Artaud“ (didieji laisvojo, avangardinio kino meistrai), sako J. Mekas.

Neseniai J. Mekas man atsiuntė kasetę dar vieno naujo savo filmo „This Side of Paradise“ (lietuviškai „Šiapus rojų“), paaiškindamas, kad tai

IR TA PATI, IR SKIRTINGA KNYGA

Algimanto Kezio knygos *Beyond This Horizon* sutiktuvėse, kurios vyko š.m. balandžio 7 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, IL, kun. Valdas Aušra kalbėjo:

Perskaiciau abiejų Algimanto Kezio knygų apie kapines (*Kapinaities* ir *Beyond This Horizon*) tekstus, pervertiau nuotraukas ir mastau — ar tai du — lietuviškas ir angliškas — vienos knygos variantai, ar tai dvi skirtingos knygos? Ar tai tas pats žmogus parašė, ar du skirtingi autoriai dirbo prie knygų tekstų? Tos dvi knygos, lyg du skirtingi Algimanto Kezio avatarai (1. *an incarnation of a Hindu god*. 2. *an embodiment or personification, as of a principle, attitude or view of life*): lietuviškasis ir amerikietiškas. Lietuviškasis naudoja kitų apmąstymais, pastebėjimais, žiniomis, surinktomis iš rašytinių šaltinių apie žmonių, patyrusių klinikinę mirtį, išgyvenimus ir vizijas. Pro tą gausų įvairių šaltinių apibendrinimo drabužį kur ne kur išryškėja *Kapinaities* autoriaus užslėptasis „aš“. Tik apžvelgęs anksčiau išleistų kny-

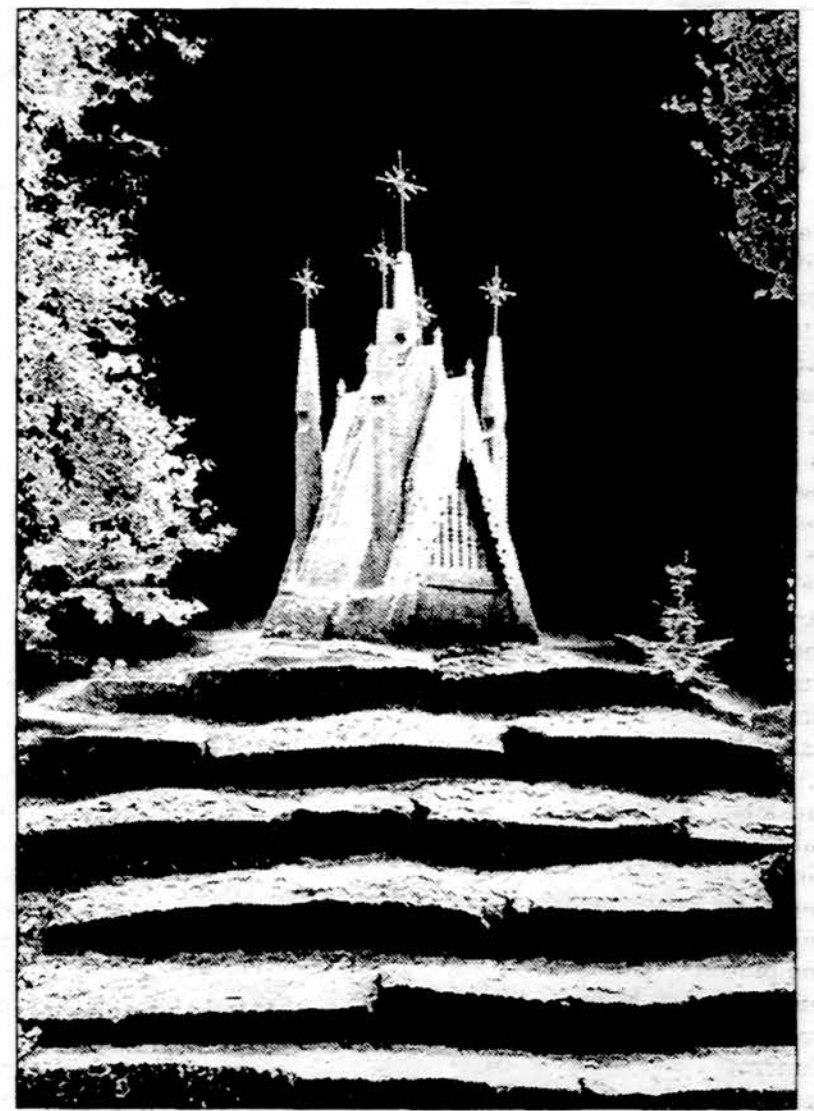

juosta apie prezidento Kennedy vaikų ir žmoną Jackie Kennedy.

Idomi šio filmo atsiradimo istorija, apie kurią anksčiau rašė ir *New York Times*. Pasak šio dienraščio apžvalgininko J. Tallmer, tai vienas mažai žinomas J. Meko gyvenimo epizodas — jo pažintis su Jacqueline Kennedy Onassis. J. Mekas buvo ne tik geras, nors ir mažai pagarsintas, jos draugas, bet ir jos vaikų Caroline ir John — jaunesniojo kino mokytojas, po to, kai zuvo prezidentas Kennedy. Kai Jacqueline su savo šeima bei vaikais gyveno ir poilsio Montauk, prie vandenyno, J. Mekas filmavo Kennedy vaikų ir jų draugų žaidimus, pasivažinėjimus, pasivaikščiėjimus paplūdimyje, maudynes vandenyne. Kai lektuvo katastrofoje zuvo prezidento Kennedy sūnus, J. Mekas ėmėsi montuoti šias, kadaise nufilmuotas, juostas, daryti filmą, kurio vienas herojų yra dar vaiku anuomet buvęs, lektuvo katastrofoje žuvęs, John, Jr. Filme nemažai kadru su prezidento Kennedy dukra Caroline ne tik Montauk, bet ir su kinietiška valstietiška skrybele, jai apsilankius New Yorko kiniečių kvartale. Beje, filme yra ir Kennedy vaikų draugas, žaidimų partneris Anthony Radziwill, kurio genealoginis medis siejasi su Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės didikais Radvilomis.

Panaudodamas šio kino kadrus, J. Mekas apie Kennedy šeimą yra padaręs nemažai vaizdų — sustabdytų akimir-

Algimantas A. Naujokaitis

Algimantas Kezys. Ilustracija iš knygos *Beyond This Horizon*.

gų pavadinimus — *I Fled From Him Down the Days, Down the Nights* (Bėgau nuo Jo dieną naktį), *Taisykime Viešpačiui keliuos, Moteris, Būties fragmentai* — gali suprasti, kad šios knygos tema nėra atsitiktinė ir atspindi autorių apnikusius kasdienius apmąstymus.

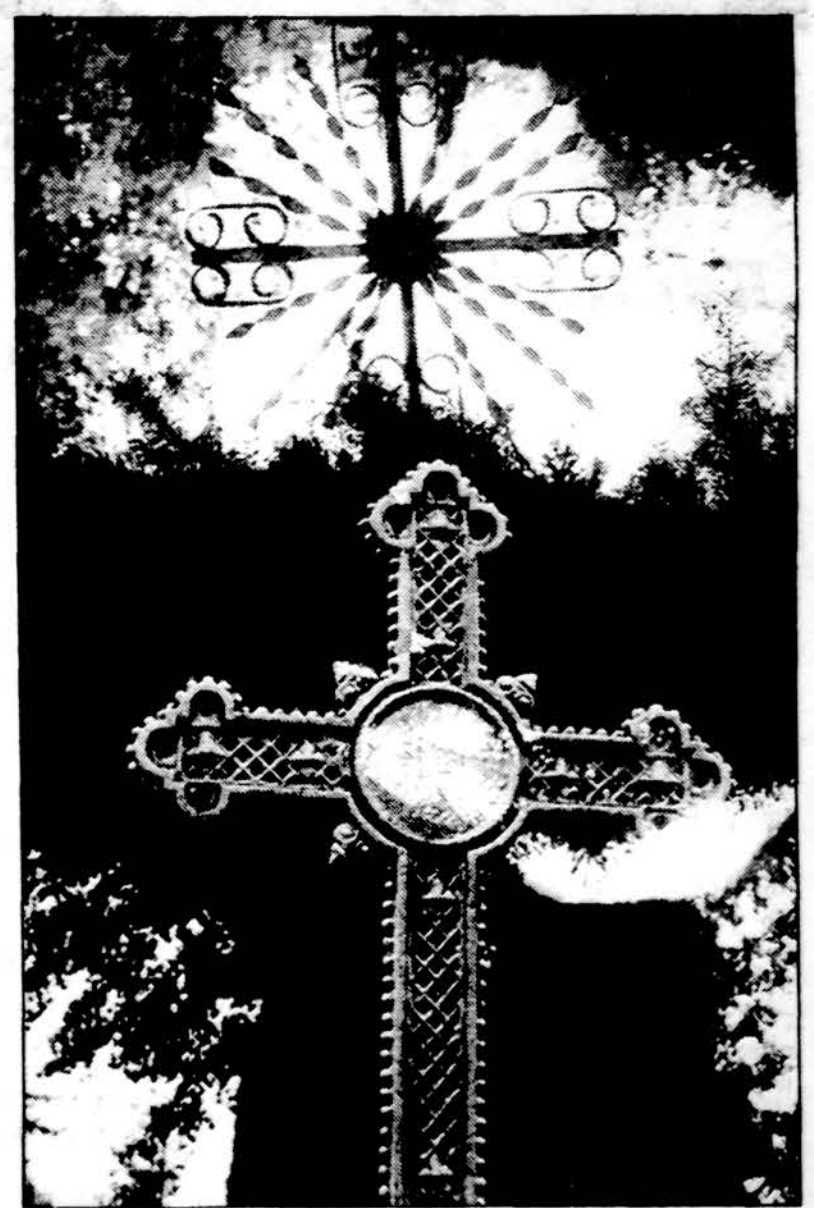
Amerikietiškas avatars — atvirkščiai — pasireiškia visų pirma asmeninių apmąstymų plotmėje, kur tik vienur kitur yra duotos nuorodos ir kitas rašytinius šaltinius.

Kuris iš jų yra tikresnis? Kuris tikroviškai atspindi autoriaus egzistencinę dilemą? Gal abu parodo autoriaus dvi skirtingas, bet tačiau neišskiriamai sujungtas taisykles vaizdiniais, minčių ir saviraiškos, atvirumo plotmes. *Kapinaities* skaitydami ir vartydami, mes akivaizdžiai patiriame, kad Kezio mintys apie anapųsį (ir tikėjimą?) nėra apribotos vienos krikščionybės konfesijos dogmatiniais teiginiais ir iškeliauja toli už krikščioniškojo supratimo bei

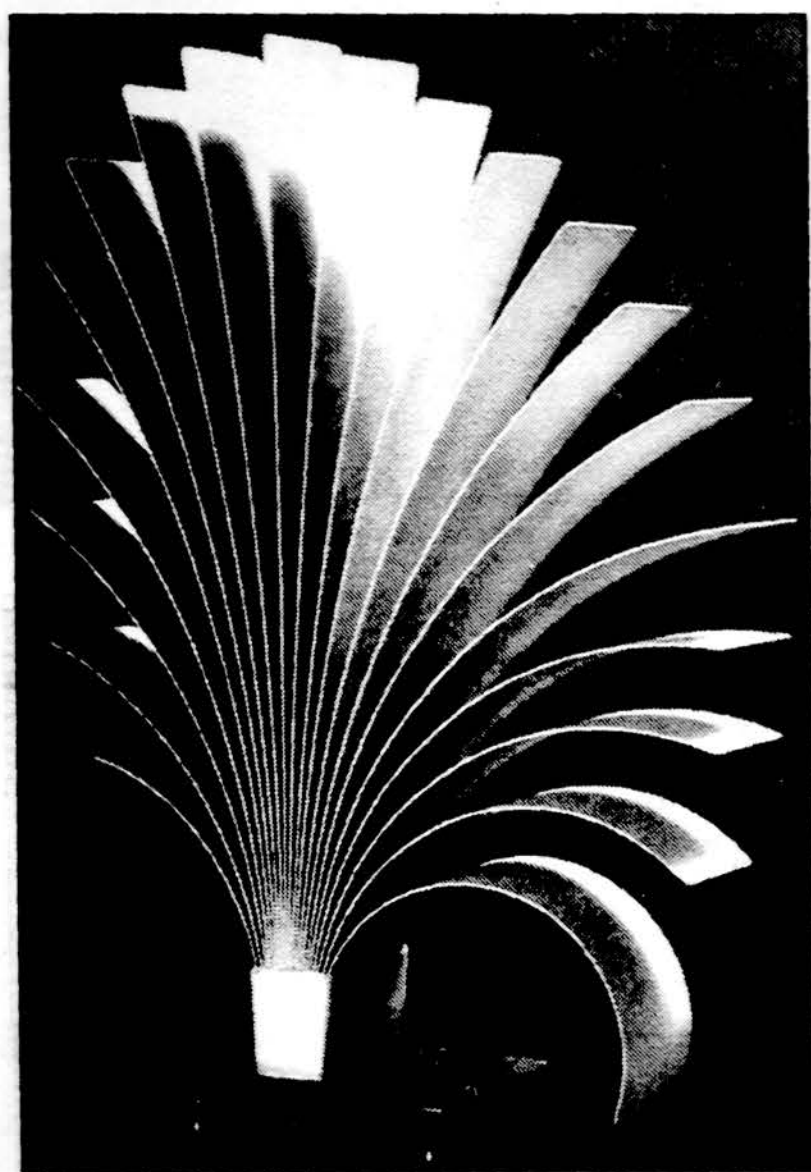
mokymo ribų. Tuo tarpu amerikietiškas knygos variantas, koncentruojasi ir meistriskai perduoda krikščioniškus apmąstymus (placį prasmę) apie amžinybę. Šiame tekste meistriskas žodis, mano supratimu, perduoda autoriaus asmenines meditacijas ir apmąstymus, kurie aiškiai mums perteikia jo susirūpinimą žmogishkojo gyvenimo laikinumu ir baigtinumu.

Ypač Gavenios laikotarpiu autoriaus pateiktos mintys bei temos mūsų asmeniniams apmąstymams skamba aktualiai ir šiuolaikiškai.

Didįjį penktadienį Šv. Jono bažnyčioje Vilniaus Mokytojų namų kamerinis choras, vadovaujamas L.V. Lopo, atliko Juozo Naujalo ir F. Pouleco motetus. Tai XIII a. atsiradę liturginiai tekstai, naudojami Velykų šventės pradedančiame Tridienyje. Juose vaizduojami Kristaus paskutiniųjų gyvenimo dienų įvykiai.

Algimantas Kezys. Ilustracija iš knygos *Beyond This Horizon*.

Kadras iš naujausio Jono Meko filmo „Šiapus rojų“: sustabdytos akimirkos.

Kenneth W. Nelson. Skulptūra. Metalas.

Grožis gimsta metale

Žmogus, kurio rankose metalo lakštai, strypai, virbai įgauna nepaprastą formą, išraišką ir prasmę, skambesį ir kvietimą, mums, lietuviams dar nepažįstamas, beveik nežinomas skulptorius, Kenneth Nelson, savo kūrybą pirmą kartą visapusiškai pristatys balandžio mėn 27 d., penktadienį, 7:30 val. vakaro Balzoko muziejaus parodų salėje. Skulptūra — magiški pueikiantis žodis, vaizduotė išvedantis į erdvę, kelių mataimų kūrinys — ar jis interjere, ar eksterjere — visada atsiskleidžia erdveje. Su skulptoriaus Kenneth moderniais mažosios plastikos darbais, dekoratyvinėmis skulptūromis, kurios galetų puošti ir asmeninių, ir visuomeninių pastatų interjerus, susipažinsime parodų salėje. Šį žinant apie skulptorių, apie jo asmenybę, galima mense pamatyti ne vieną charakterio bruožą, jo pasaulejaus ypatybę. Man patiko skulptoriaus kūriniai, rodyti M. K. Čiurlionio 125 metų jubiliejui skirtose parodose, smalsu buvo pamatyti šiai parodai ruošiamus darbus ir pakalbinti skulptoriaus gyvenimo draugą, Nijolę Martinaitytę, gerai žinomą visuomenininkę, aktorę, savo vyro kūrybinės veiklos skatintoją ir pirmąją darbų įvertintoją. Kaip gi gimsta projektai, kaip pilko ir kieto metalo lakštai virsta gėles, žiedus, lengvų pūku ar muziką? Koks jis?

Nijolė pasakojo, kad Kenneth visada norėjo dirbti su rankomis. Dar būdamas kokių 5-erių ar 6-erių metų, pradžios mokykloje, jis labai norėjo daryti tai, ko nei tėvai, o tuo labiau kaimynai, nenorėjo. Tai buvo nepaprasta kūryba: jis darė raketas ir tas raketas būtinai šaudė aukštyn. Ir kiekvieną kartą, kai skambindavo kaimynai, buvo aišku, kad vėl kažkas negerai ir gal net langas buvo išmuštas. Tėvas griežtai uždraudė šaudyti ir viršų. Jis pradėjo raketas leisti žemyn — jas įkandavo, jos sprogdavo, net namų pamatai sujudėdavo. Ir vėl kaimynams nerimo. Kas buvo nepaprastai gerai, kad tas potraukis jį nuvedė į universitetą, ir jis la-

nupirko žemę Wisconsin, ten buvo vienas mažutis namelis, pastatytas 1865-ais metais. Ir jis ne tik viską perdirbo, pristatė, bet ir viską puikiai išrengė, pastatė dirbtuves, ir jeigu staklės dar reikės vietos, stogo, jis būtinai pastatys. Jis ir tildus pastatė, ir kelias įrengė, atvažiavo — pamatysite tą mūsų fermą".

Idomu, koks gi tas skulptoriaus šeimos medis, į kokias gilumas jis suleidęs šaknis? Jo prosenelis į Amerikos žemyną iš Norvegijos atplaukė XVIII amž. pabaigoje, o senelis gimė čia dar gerokai prieš Pilietinį karą. Mamos tėvai iš Švedijos atvyko šio šimtmečio pradžioje, — jau kartą kartos Amerikoje, todėl Kenn jaučiasi tikru amerikiečiu, visus syvus sugeriantis iš šios žemės. Senelis buvo nepaprastai stalius, gal todėl Kenn medis kvėpėjo ir traukė savo įdomia struktūra, gamtos sukurta fantazija, gal todėl medžio nei drožia, nei kerta, nei tašo, tik suradęs įdomiai naujus, išryškina, išblizgina jo grožį, ir ant tokio natūralaus stovo pastato savo moderniškas metalo skulptūras. Bet viena, vienintelė medinė, pavadinta „Hot dogs", buvo sukurta ir stovės jo parodoje.

Besikalbant aiškėja, kodėl menininkas savo kūryboje pasirinko metalą, sugalvodamas įvairiausias jo apdirbimo technologijas. „Juk yra labai lengva iš metalo daryti ką tik sumanai, — sako Kenn, — nes ši medžiaga lengvai leidžiasi apdirbama: bet ką paimk — varį, bronzą ar plieną, iš šių medžiagų galima sumanyti idėją įgyvendinti pakankamai greitai". Be to, kaip suprantu, ši galima priversti judėti, skambėti ir spindėti savo autentiška puikia metalo spalva. Ir nors žmogus dažniausiai suvokia akimis, žiūrėdamas, bet jį jaudina ir kiti veiksniai, užplindantys jo jausmų lauką, tai ir garsas, muzika, kvapas. Todėl kūryboje atsiranda ir lygiagrečiai eina keli poveikio motyvai.

Idomu, kad Kenn nesitenkina tuo, kas surasta. Jis keičiasi, vis labiau įvaldydamas metalo galimybes, atskleidžiamas jo savybes. Ankstesnės (tik ką reiškia ankstesnės, jei skulptorius kuria vos penkeri metai) — statiškos, liaunos, virpančios kaip arfos stygos, skambančios varpais ir varpeliais, o šalia jų iš metalo lakštų iškirpti lengvi kaip oras svyrantys augalo lapai, vėliau šios užleidžia vietą laisvai išgrynintai, lakoniškesnei, paprastesnei formai, plokštumai. Po to staiga vieniša plokštuma subyra į daug plokštumelių, juostelių, ir tiks-

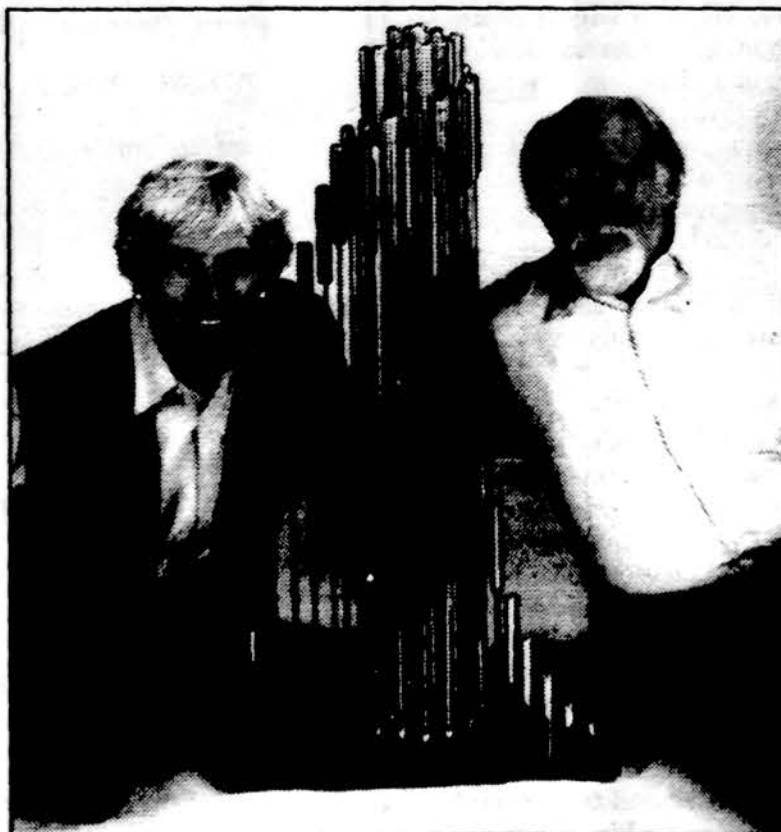
Iš kairės: M. Kasner, E. Banko-Sitek, T. Tomaszewski, T. Januszewski. Zenono Baltrušio nuotr.

Pažintis su lenkų poetu

Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Kaune atidaryta paroda, skirta įžymiam lenkų poetui Julian Tuwim (1894-1953). Paroda atvežta iš Adomo Mickevičiaus literatūros muziejaus, esančio Varšuvoje. Atidarymo iškilmėse dalyvavo svečiai — parodos autorius ir kuratorius Tadeusz Januszewski, muziejaus direktoriaus pavaduotoja Elżbieta Banko-Sitek, Lenkijos Respublikos ambasados patarėja, Lenkų instituto Vilniuje direktorė Malgorzata Kasner. Pastarosios dėka pasikeitimai parodomis tarp šių muziejų jau tapo tradicija. Prieš keletą

liet. geometrinių figūrų. Jis labai retai ima pieštuką ir rankas ir daro eskizus. Dažniausiai idėjų veda pirmyn ir dirbant, įjaustant metalą viskas klostosi tiksliai ir greitai, ant žemės krinta metalo liekanos, jos padengia visą aplinkui, tik kūrinys auga, vystosi čia pat akys. Visos skulptūros turi tiksliai išskaičiuotas formas, figūras, bet jam nereikia kompiuterio. Turėdamas tiksliai akį ir ranką, jis, „supašnavęs" savo kūrinį, imasi jo įgyvendinimo. Pastaruoju metu Kenn atrado nerūdijancio plieno grožį ir stebi ir mums parodo, kaip šviesa ar vandens srovė, krentanti, slisnanti paviršiumi, jį išryškina. Negaliu ir nenoriu pasakoti apie darbus, kurie bus ekspozuojami parodoje, reikia patiems pamatyti, išgilinti, pasidžiaugti. Atrodo, kad fantazijos, geros ambicijos ir kūrybinės įtampos kaitinamas, išsiliojęs gyvenimo pilnaties troškuly, pripildęs savo kūrybą gyvybinio ir šviesaus prado.

Laima Krivickienė

Nijolė Martinaitytė-Nelson ir jos vyras, skulptorius Kenneth W. Nelson.

menesių Malgorzata pastatė Kauno visuomenės ir miesto svečiai susipažino su paroda, skirta Nobelio premijos laureatui Reymont. O štai dabar pateikiama medžiaga apie garsų ir populiarių jau prieškarinį lenkų poetą Julian Tuwim.

Fotonuotraukų, dokumentų, rankraščių, laiškų pagalba atspindėtos poeto nuaitas sunkus, bet spalvingas gyvenimo ir kūrybos kelias.

Julian Tuwim vardas Lietuvos plačiai visuomenei nėra gerai žinomas, tik prisiiekusiam poezijos mylėtojų jį priima. Į lietuvių kalbą išversta vos keliolika eilėraščių.

Į Lenkijos poetinį gyvenimą jis įžengė 1913 metais (atspausdintas pirmas eilėraščių) ir liko ligi pat mirties. Staigi mirtis nutraukė šio talentingo ir produktyvaus menininko trapų gyvybės siūlą. Jo literatūrinis palikimas gausus — šiuo metu leidžiami raštai, kurie sudaro 20 tomų, (daugiau nei pusę jų nespausdinta). Pasak parodos kuratoriaus T. Januszewski, tenka apgailestauti, kad jo gyvenimas ir kūryba nėra plačiai ištirtinėti, deja, net monografijos apie jį nėra.

Julian Tuwim savo kūryba teikė žmonėms džiaugsmą. Išėjimoje, Niujorke, parašė tamsios *Lenkiškos gėlės* yra tokios eilutės: „Maža būti laimingu. Didu — kitus laimingais padaryti".

Tai buvo jo gyvenimo credo: kurti ir džiuginti savo poetiniu žodžiu aplinkui esančius... Gimė Julian Lodzėje, žydų šeimoje. (Jo tėvas Izidorius gimė Marijampolėje). Buvo inteligentiškas, apsiskaitęs, mokantis ne vieną užsienio kalbą. Dirbo prekybos banke, jam teko tvarkyti įvairią korespondenciją, atsakinėti į užsieniečių laiškus. Julian mokėsi rusų berniukų gimnazijoje, mokslai sekėsi sėkmingai. Įstojo į Varšuvos universitetą. Jau universitete pasirodė jo pirmieji eilėraščiai. 1919-1917 metais studijavo teisę. Varšuvos universitete bendradarbiavo laikraščio *Pro Arte et Studio*. Daug laiko skyrė skaitymui, buvo dažnas universiteto bibliotekos lankytojas. Žavėjosi Rimbaud, Whitman poezija, rusų klasika. Vertė iš originalo kalbų.

Lenkijoje pagarsėjo savo nuotaikingomis, linksmomis eilėmis. 1918 metais, kartu su Lechoni, Slonimski, Iwaszkiewicz ir kitais įsteigia literatūrinį kabaretą „Pod pikatoderm". Rašė eiles, dalyvavo vaidinimuose.

1918 metais išėina ir pirmasis poezijos rinkinys *Chybanie na Boga*. Kritikai gan palan-

kiai atsiliepė apie šį rinkinį — jų teigimu jis savo menine jėga prilygo pirmajai A. Mickevičiaus eilėraščių ir baladžių knygai.

Kartu su kitais literatais J. Tuwim įkūrė draugiją „Skamander". Jie leido mėnesinį poezijos žurnalą tuo pačiu pavadinimu. Šis žurnalas suvaidino didelę reikšmę tarpukario laikotarpio literatūriniam gyvenime. „Skamandrinių" draugijai priklausė — J. Tuwim, K. Wierzyński, A. Slonimski, J. Lechon, J. Iwaszkiewicz, M. Pawlikowska-Jasnowska ir kt. Jiems didžiausią įtaką darė Walt Whitman ir Artur Rimbaud. Kūrėjai surengė ne vieną literatūrinį vakarą. Jų kūrybai charakteringas gyvenimo džiaugsmas, optimizmas, Lenkijai atgavus nepriklausomybę. Savo paprasta, neįmantria klasiškos formos pasiekdavo realistinio tikrumo. Nustojus eiti šiam žurnalui (1924 m.) kūrėjai susibūrė ir bendradarbiavo savaitraščio *Wiadomości Literackie* (ėjo Varšuvoje), o nuo 1939 metų — Londone *Wiadomości Polskie* var-du.

Prieškarinis Varšuvos literatūrinis gyvenimas buvo gan aktyvus — čia lankėsi ir K. Balmont, I. Erenburg, T. Mann. Tuwim dalyvavo priėmimuose, buvo aktyviu gidu.

Savo kūryba jis buvo pirmiausių gretose. Tuometinis vienas dailininkų šaržavo literatus. Viename šarže kiti kūrėjai pavaizduoti kaip lili-putai, o didžiausias — Guliveris — Tuwim.

Kūrybinė veikla įvairiapusė. Buvo užvaldęs vaikų pasaulį — eilėraščiai *Lokomotyva*, *Slon trabalski* ir kt. (ne viena karta užaugo ir dabar auga su jo eilėrašciais).

Jo prieškarinio lyrikos rinkiniai išsiskyrė klasiškinio skambumu: *Sokrates tenacy*, 1920; *Wierszy tom czwarty*, 1923; *Slowa we krwi*, 1926; *Rzecz czarnolesska*, 1929; *Biblia cyganska* 1933 ir *Tresc gorzejna* 1936. Jo poezijai buvo kuriama muzika, o kabaretuose viešpatavo vien jo žaismingi, sarkastiški, kandūs posmai. Didelė dalis satyrinių eilėraščių išėjo knyga *Jarmark rymow*, 1934. Didelį atgarsį turėjo jo poema *Puota operoje*, kurią parašė, pasi-piktinęs įvairiais politiniais veiksmais ir nuotaikomis (Sukurta 1936 m., išleista tik po karo). Už nuopelnus literatūros srityje jis apdovanotas Lodzės miesto literatūrine premija (1928 m.). J. Tuwim aktyviai dalyvauja pirmajame, o po to ir antrajame poetų suvažiavimuose, kurie vykdė Liudwik Hieronim Morstin

dvare 1928, 1929 metais.

Pats yra parengęs ir išleidęs keletą antologijų: *Czary I szarzy polskie*, 1924; *Polska nowela fantastyczna* 1949; *Księga wiersy polskich XIX wieku* 1954 ir kt.

Domėjosi literatūros mokslo įdomybėmis, rinko ir užrašinėjo įvairius atsitikimus, anekdotus. Atskiromis knygomis išleido *W oparach absurdu*, *Cicer cum caule czyli groch z kapusta*.

Didelę reikšmę jo gyvenime suvaidino susitikimas (1912 m.) su jaunu gimnaziste — Stefanija (1897-1991). Jaunieji pamilo vienas kitą. Draugystė tęsėsi septynetą metų. Meilė užvaldė Julian širdį visiems laikams, o išrinktoji buvo jo muza, įkvėpėja. Stefanijos tėvai priešinosi šiai draugystei, negalėjo susitaikyti su tuo, kad dukrė pasirinko poetą — skurdžiū, kuris nieko jai negalės duoti gyvenime. Labai sunkiai buvo gautas leidimas ir štai 1919 metais jaunieji su-mainė žiedus. Tėvai klydo — Julian padarė viską, kad jo gražuolei žmonai netektų vargti — jam gyvam esant ji niekad nedirbo valdiško darbu. Ši graži meilė atspindėta poezijos rinkinyje *Septintas ruduo* (1922 m.). Tai vieni gražiausių ir lyriškiausių posmų apie meilę.

1939 metais naciams užėmus Lenkiją, bėgdami nuo neįmoniško represijų, Julian su Stefanija persikelia į Prancūziją, o vėliau — į Rio de Janeiro, Niujorką pasiekė 1941 metais pavasarį.

Jis nebuvo aktyvus politiniame gyvenime, bet tėvynės netekimas privertė jį dalyvauti įvairiuose renginiuose. J. Tuwim dalyvauja „Varšuvos geto sukilimo pirmųjų metų minėjime (1944 m.) Niujorke. Ši minėjimą savo apsilankymu pagerbė ir Niujorko burmistras La Guardia. Poetas aplankė ne vieną lenkų emigrantų centrą, kalbėjo apie tėvynę — Lenkiją, skaitė savo kūrybą. Niujorke 1942 metais išleista poezija — *Wiersze Wybrane*.

Gyvendamas svetimoje žemėje jis ilgėjosi tėvynės — Lenkijos. Toje pačioje poezijos knygoje *Kwiaty Polskie*, parašytoje Niujorke, bet išleistoje 1949 metais, rašo: „Mano namas — Tėvynė / Mano daliai skirtas namas — Lenkija / Ten mano namai / Kiti gi kraštai — vien viešbučiai man..."

Negaleidamas ištverti privertinės tremties, jis sugrįžta į Gdynią. Daugelis emigrantų negalėjo suprasti ir pateisinti jo sugrįžimo.

J. Tuwim dalyvauja Pasaulio intelektualų kongreso išaugoiti tūkai posėdyje, vykusiame 1948 metais Vroclave. O Varšuvoje tais pat metais dalyvauja satyros kongrese.

1951 metais jam suteikta valstybinė literatūros premija. Mirė staiga Zakopanėje 1953 metais gruodžio 27 dieną.

J. Tuwim reikšmė Lenkijos literatūriniam gyvenime yra neįkainojama. Jo įtakoje susiformavo ir užaugo ne vienas talentingas poetas.

Šiuo metu jo poezija skaitoma, kabaretuose skamba jo nuotaikingos dainos, o taip pat kuriama muzika ir jo lyriniai eilėraščiai.

Belieka pasidžiaugti, kad garsaus lenkų poeto lyriko, redaktoriaus, satyriko, žurnalisto poetinis palikimas yra tyrinėjamas, jo gyvenimas neužmiršamas ir nenustumtas į užmarštį. Puiku, kad su paroda, skirta šiai įdomiai ir turtingai asmenybei, galėjo susipažinti ir Lietuva.

Virginija Paplauskienė